

BAŁKANY W KULTURZE
EUROPY

OD STAROŻYTNOŚCI
PO WSPÓŁCZESNOŚĆ

Tom 1

BAŁKANY W KULTURZE EUROPY

OD STAROŻYTNOŚCI
PO WSPÓŁCZESNOŚĆ

BALCANICA IN LINGUIS, LITTERIS
ARTIBUSQUE EUROPÆ
AB ANTIQUITATE AD NOSTRA
TEMPORA USQUE

Tom 1

REDAKCJA
Anna Marchewka
Dušan-Vladislav Paždžerski

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
GDANSKIEGO

Recenzenci

Prof. dr hab. Mariola Mikołajczak
Prof. em. dr hab. Marian Szarmach
Dr hab. Sylwia Magdalena Nowak-Bajcar, prof. UJ

Redaktor Wydawnictwa

Jolanta Stecewicz

Projekt okładki i stron tytułowych

Studio Spectro

Na okładce

Anselmo Maria Banduri, Guillaume Delisle, *Imperii Orientalis et Circumiacentium Regionum,
sub Constantino Porphyrogenito et eius praedecessoribus descriptio*
(ze zbiorów prywatnych Petara Bogunovicia)

Skład i łamanie

Mariusz Szewczyk

Publikacja sfinansowana ze środków

Zakładu Filologii Klasycznej Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Gdańskiego,
Zakładu Slavistyki i Studiów Bałkańskich Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Gdańskiego
oraz Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-604-3

ISBN 978-83-8206-626-5 (online)

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 11 37, tel. kom. +48 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
wydawnictwo.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: wydawnictwo.ug.edu.pl/sklep/

Druk i oprawa

Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 14 49

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
<i>Tadeusz Lewaszkiewicz</i>	
Rola przekładów <i>Biblii</i> w rozwoju języków bałkańskiego obszaru językowo-kulturowego	11
<i>Dušan-Vladislav Paždžerski, Aleksandra Savić</i>	
Spojrzenie na politykę językową w Bośni i Hercegowinie i na Kaszubach – analiza porównawcza	27
<i>Зорана Перућ</i>	
Концептуализација чула додира у српском и пољском језику на примеру тактилних глагола	49
<i>Anna Marchewka</i>	
Trakowie w literaturze starożytnych Greków. Od typu do stereotypu	59
<i>Gregor Pobežin</i>	
Julian the Apostate and his stay in Illyricum	75
<i>Tomasz Babnis</i>	
Bałkańskie walki Stylichona i Teodozjusza w poezji Klaudiana	87
<i>Agnieszka Witczak</i>	
Opis Dalmacji według Giovanniego Lucia (Ioh. Lucius, <i>De regno Dalmatiae et Croatiae</i> , Amsterdam 1668) a źródła antyczne	101
<i>Dragoljub Perić</i>	
Tri veštice i Mesec – balkanski kontekst rekonstrukcije „skrivenog narativa” jednog mitološkog predanja	111

Marta Chaszczewicz-Rydel

Podróż po Turcji europejskiej. Serbia roku 1829 w zapiskach Ottona Ferdinanda Dubislava von Pircha 123

Дејан Ајдачић

Девојке између „туђег” и „свог” у приказима српских комедиографа Е. Јанковића и Ј. Стерије Поповића 135

Wojciech Józwiak

Teresa-Jadwiga (Jadwiga Papi) i Józef Lipkowski o Bułgarach i Turkach końca XIX i początku XX wieku 149

Joanna Flinik

Balkan turn – obraz byłej Jugosławii we współczesnej prozie niemieckiej . . . 163

Jolanta Dziuba

„Bałkany wiecznie żywe”. Kulturowo-literacki obraz Bałkanów w dramaturgii i teatrze Svetislava Basary 177

Миљана Симоновић

Ликовност поезије Растка Петровића и европски уметнички токови . . . 193

Maša Guštin

Początki kinematografii w Socjalistycznej Federacyjnej Republice Jugosławii 213

WSTĘP

Książka, którą przekazujemy do rąk Czytelnika, stanowi pokłosie nowego i dla niektórych nietypowego projektu zrealizowanego przez dwie – na pierwszy rzut oka – badawczo odległe od siebie jednostki: zjednoczone w Instytucie Studiów Klasycznych i Sławistyki UG, czyli przez Zakład Sławistyki i Studiów Bałkańskich z jednej strony, a z drugiej przez Zakład Filologii Klasycznej. Ów projekt – konferencja pod tytułem *Balkany w kulturze Europy. Od starożytności po współczesność* – miał na celu przedstawienie związków i relacji bałkańsko-europejskich, które (w szerokim tego słowa znaczeniu) zachodziły i zachodzą tak na gruncie języka, jak i literatury oraz kultury.

Niniejszy tom stanowi zatem zbiór tekstów powstałych w ramach zorganizowanej przez gdańskich slawistów i filologów klasycznych premierowej konferencji. I chociaż teksty te cechuje dalece różnorodna treść, to jednak waga ich polega na tym, że ukazują wspólne nawiązania i wzajemne zależności najbardziej na południowy wschód wysuniętego obszaru Europy i pozostałej części „najstarszego kontynentu” od antyku aż po współczesność, dając tym samym ogląd podjętego zagadnienia w szerokim spektrum.

Z szesnastu artykułów, które Czytelnik znajdzie w tej publikacji, trzy są poświęcone problematyce językowej, a pozostałych trzynaście – kulturze i literaturze, przy czym granice wytyczone pomiędzy tymi dyscyplinami w sposób oczywisty i naturalny często ulegają zatarciu. I tak Tadeusz Lewaszkiewicz z Poznania ukazuje rolę *Biblii* w rozwoju języków bałkańskich, kreśląc kluczowe etapy w procesie kształtowania się literackiego języka bułgarskiego, macedońskiego, serbskiego i chorwackiego, rumuńskiego,

nowogreckiego i albańskiego. Dušan-Vladislav Paždžerski z Gdańska i Aleksandra Savić z Banjaluki porównują politykę językową w Bośni i na Kaszubach na przełomie wieków XX i XXI. Zorana Perić z Warszawy zestawia ze sobą czasowniki dotyczące zmysłu dotyku (taktylności) w językach serbskim i polskim.

Część poświęconą Bałkanom w literaturze i kulturze otwiera tekst Anny Marchewki z Gdańska, która przedstawia obraz Traków w starożytnej literaturze greckiej i rozpatruje ich barbarzyński „status” w kulturze starogreckiej. Z kolei Gregor Pobežin z Ljubljany przybliży epizod z życia Juliana Apostaty, związany z jego pobytem w rzymskiej prowincji Illyricum. Również do czasów starożytnych odsyła Czytelnika Tomasz Babnis z Krakowa, który doszukuje się „bałkańskich wątków” w poezji Klaudiana, dotyczących wojen prowadzonych na terenach bałkańskich przez Teodozjusza I Wielkiego i Stylichona. Z kolei Agnieszka Witczak z Gdańska zaznajamia z opisem Dalmacji Giovanniego Lucia, konfrontując go ze źródłami antycznymi. Dragoljub Perić z Nowego Sadu analizuje i odszukuje źródła bałkańskie w podaniu o trzech wiedźmach i księżycu, zastanawiając się, czy w tym dziele można odnaleźć elementy „ukrytej narracji”. Marta Chaszczewicz-Rydel z Wrocławia informuje nas o dzienniku podróży po Turcji Ottona von Pircha z roku 1829, szczególnie skupiając się na jego pobycie w Serbii. Dejan Ajdačić z Gdańska, opisując twórczość komediograficzną serbskich dramatopisarzy J.S. Popovicia i E. Jankovicia, koncentruje się na rozterkach młodych bohaterów („swój” czy „obcy”?) w komediach tychże autorów, mówiących o ich otwartości na „świat zewnętrzny”, wychodzących poza ramy dobrze im znanej prowincji serbskiej. Wojciech Józwiak z Poznania analizuje sprawozdania polskich publicystów i pisarzy Jadwigi Papi i Józefa Lipkowskiego o stosunkach bułgarsko-tureckich z końca XIX i początku XX wieku. Joanna Flinik ze Słupska przybliży nam obraz byłej Jugosławii we współczesnej niemieckojęzycznej literaturze autorów, którzy pochodzą lub mają powiązania z Serbią, Chorwacją i Bośnią. Jolanta Dziuba z Gdańska, szczegółowo badając twórczość serbskiego pisarza Svetislava Basary, stara się pokazać charakter jego „bałkańskich narracji”. Milijana Simonović z Łodzi analizuje poezję Rastko Petrovicia i próbuje ją przyrównać do

ówczesnych europejskich tendencji literackich. I wreszcie Maša Guštin z Gdańska przedstawia pierwociny kinematografii jugosłowiańskiej po 1945 roku i zarysowuje szkic warunków powstawania filmów z tego okresu.

Anna Marchewka
Dušan-Vladislav Paždjerski